

פרוטוקול מס. 138

מישיבת ועדת העבודה

יום ו', ב' בניסן, תשל"ה - 14 במרס, 1975, שעה 8.30

נ כ ח ו

חברי הוועדה: היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו

ז'. אמיר
י. ארידור
מ. גז
פ. גרופר
ל. דיציאן
מ. ורטמן
ה. זיידל
י. דרניצקי (יודין)
א. מויאל
ח. שמעוני

מוזמנים:

חבר-הכנסת ב.צ. קשח

מר ד. קנטרוביץ - האוצר, אגף מטבע חוץ
מר י. סלמן - מנהל רשות החברות הממשלתיות
מר א. פלס - יו"ר אגודת האינג'ינרים
והארכיטקטים
מר ש. ירון - יו"ר ארגון האינג'ינרים
והארכיטקטים העצמאיים
מר א. טולידאנו (חברת החשמל)
מר מ. כץ ( )
מר מ. רוזנר (החברה לפיתוח תעשיות בע"מ)
מר א. פורמנסקי ( )
מר י. נוסבאום - שירות התעסוקה
מר הראל (הסוכנות היהודית)
מר דומיניץ ( )
מר אדלר - המשרד לקליטת העליה
מר י. שטיין - האוצר, אגף מטבע חוץ

מזכיר הוועדה:

י. שומרון

ר ש מ ה:

א. דגני

סדר-היום:

בעיות העליה וקליטת העולים
(הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת קשח).

בעיות העליה וקליטת העולים (הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת קשת)

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אני פותחת את הישיבה ומקדמת בברכה את אורחינו. אני מודה להם שנענו להזמנתנו להשתתף עמנו בישיבה.

הנושא העומד על סדר היום הוא: קליטת העליה. אנו דנים בנושא מספר חדשים, ובמהלך הדיונים האחרונים על בעיות תעסוקה, בעיקר תעסוקה של אקדמאים כמו מהנדסים ומדענים, נאמר לנו שיש בקרב העולים כוחות מעולים, גם בקרב הישראלים המסיימים את המוסדות להשכלה גבוהה, אבל הידע שלהם איננו מנוצל על-ידי גופים המחכונים פרויקטים לעתיד. גופים אלה הולכים בדרך הקלה ומזמינים מחו"ל מומחים וגם ידע. הנושא של יבוא ידע עורר תמיהות, ולכן מצאנו לנכון להזמין את הגורמים הנוגעים בדבר, גם את המפקח על מטבע חוץ העומד בראש ועדה של משרד האוצר העוסקת בנושא וגם את מר סלמון שהוא מנהל רשות החברות הממשלתיות, כדי לשמוע מה האמת בדברים ששמענו. אם אמנם כך הדבר, מדוע לא ניתן לשנות את הגישה ולמצוח את הכוחות הסמונים הן בקרב העליה והן בקרב אזרחי ישראל לפני שאנו נזקקים לייבא ידע מחו"ל, מה גם שאנו מודעים לבעיה של חסכון במטבע חוץ. יבוא ידע ומדענים כרוך בהוצאה ניכרת במטבע חוץ.

את הנושא העלו בוועדה אנשי משרד הקליטה שנתקלטו בבעיות אלה במהלך הטיפול בעולים. איש משרד הקליטה שהעלה את הענין איננו נוכח היום בישיבה, אבל נמצא אתנו מר אדלר, היועץ הכלכלי של משרד הקליטה. אבקש ממנו לפתוח את הדיון.

מר אדלר:

הבעיה המרכזית בקליטת עליה היא קליטת אקדמאים עד כמה שאפשר במקצועם. עשינו ריכוז של סך-הכל העולים האקדמאים שהגיעו בשש השנים האחרונות. מתוך 260 אלף עולים, 105 אלף טענו שהיה להם משלח-יד בחו"ל, ומהם 44 אלף או 42% טענו שהיה להם משלח-יד הדורש או השכלה אקדמאית טהורה או השכלה על-תיכונית. בעלי השכלה על-תיכונית לפי ההגדרה הם אחיות, מורים בבית-ספר יסודי, מכנאים, הנדסאים, מנהלי חשבונות וכדומה. החלוקה היא בערך מחצית על מחצית בין בעלי השכלה אקדמית טהורה לבין בעלי השכלה על-תיכונית. 9,600 עולים טענו הם יהיו מהנדסים או ארכיטקטים; 4,500 - רופאים ורופאי שיניים (כולל מרפאי שיניים); 2700 עובדים בשטח של מדעי הטבע ו-4,250 עובדים בשטח של מדעי החברה והרוח.

לא כל העולים האלה נכנסים למעגל העבודה בארץ בגלל סיבות שונות של בריאות, גיל, או נשים שאינן יכולות לצאת לעבודה כי הן מטופלות בילדים קטנים. מאידך גיסא, יש עולים שלא עבדו בחו"ל ונכנסו למעגל העבודה בארץ, ואלה בעיקר עולים שסיימו את חוק לימודיהם שנה או שנתיים לפני עלייתם לארץ.

לפי חישובים שעשינו, אם יגיעו 60 אלף עולים לשנה בחומש הקרוב, הביקוש לכוח אדם במשק יצטרך לגדול בסדר גודל של 3% לשנה: 1 1/2% בערך עבור הריבוי הטבעי ו-1 1/2% עבור העולים. מתוך 60 אלף עולים, 40% יצטרפו לכוח העבודה. (י. ארידור: גידול של 2 1/2% דרוש רק עבור העליה. בנוסף לכך יש ריבוי טבעי.) אמרתי שסך-הכל הביקוש לכוח אדם יצטרך לגדול ב-3% כדי לקלוט את ההיצע.

אם נביא בחשבון את ההרכב של העולים ואח השיעור הגדול של בוגרי אוניברסיטאות ומוסדות על-תיכוניים בתוכם, וכך את המגמה בקרב הוותיקים בארץ לרכוש השכלה גבוהה, הרי הביקוש לעובדים במשלח-יד אקדמאים וסמי-אקדמאים יצטרך לגדול בקצב של 8%, אם נרצה לקלוט את כולם במקצועם.

כאן נעוצה איפוא הבעיה המרכזית של קליטת העליה. לקראת סוף המאה ה-20 אנו יודעים שמעט מאד אנשים יהיו מוכנים לשנות את משלח-ידם. האפשרות לעסוק באותו מקצוע מהווה שיקול רציני בהחלטתו של אדם לעלות או לא לעלות לישראל. יש אנשים המוכנים לעשות הסבה מסוימת למקצועות דומים למקצוע המקורי.

לפני למעלה משנה הוקמה קרן מיוחדת של הממשלה המופעלת על-ידי הבנק לפיתוח התעשייה. מטרתה היא להגדיל את הביקוש לעובדים אקדמאים במשק. לצערי עד היום יש מעט מאד יזמים שניצלו את הקרן. הסכום של 75 מיליון דולר כמעט ואיננו מנוצל.

ה. זיידל: דברייך אלה עומדים בסתירה למה שאמר שר הקליטה.

מר אדלר: יחסית למה שחשבנו כאשר הקמנו את הקרן, היא לא נוצלה עדיין. הוצאנו כמה מיליוני

דולר בלבד מכספי הקרן.

ב.צ. קשת: אתם עושים פעולות הכוונה והדרכה כדי שהקרן תנוצל באופן קונסטרוקטיבי?

מר אדלר: אנו עושים סריקה במפעלי התעשייה העיקריים והגדולים בארץ. ישבנו עם אנשי התעשייה. צוות של המשרד עובר ממפעל למפעל. דבר קיומה של הקרן פורסם בעתונות, אולי יש יזמים שימצאו עניין בניצול כספי הקרן.

יחסית הקרן נוצלה פחות מכפי שחשבנו שתנוצל. במידה והיא נוצלה, היה זה בתחום של שירותי ידע. אנו צריכים לעשות הכל כדי להגדיל את הביקוש בכל התחומים. אחת הדרכים היא השיטה של שירותי ידע.

ב.צ. קשת: איך נקראת הקרן?

מר אדלר: קרן משאבים.

מר ד. קנטרוביץ: איך את הנושא משני אספקטים הקשורים באגף מטבע חוץ.

הרחבת הביקוש להעסקת אקדמאים בשירותי תכנון יכול לבוא בשתי דרכים: על-ידי עידוד הייצוא של שירותי התכנון; על-ידי צמצום היקף היבוא של השירותים האלה. אם נניח שהביקוש מותנה בדברים שאינם תלויים בגורמים חיצוניים - וזוהי הנחה, כי אפשר להשפיע על הגברת הביקוש; אם נניח שהביקוש העומד בפני משרדי ההנדסה בארץ הוא גבוה, מתחרים על הביקוש או המשרדים הקיימים בארץ או המשרדים בחו"ל המציעים את שירותיהם-- (ל. דיציאן: מהו היקף היבוא של הידע בדולרים?) קשה להעריך זאת.

אתחיל בנושא היבוא. מבחינה ניהולית או משפטית אין רישוי על יבוא של שירותי תכנון. אם אדם מייבא שירותי תכנון ללא תמורה, הוא לא צריך לקבל רשות לכך. יכול אדם לקבל שירותי תכנון בלי שמישהו ידע על כך, פרט למזמין ולמבצע את ההזמנה. המקום היחידי שבו אפשר לדעת על היבוא של שירותי התכנון והיקפו הוא האגף למטבע חוץ באמצעות ההקצבה של מטבע חוץ הדרושה כדי לבצע את שירותי התכנון. המעצור הזה הוא די פרוץ, כי יכול אדם לייבא שירותים במסגרת היבוא של המוצר המוגמר, בלי שנדע כי במחיר של המוצר המוגמר כלול חשלום עבור שירותי תכנון. בלמעלה מ-70% מהמוצרים יש יבוא חפשי. אדם לא חייב למלא כל טופס כאשר הוא מבקש לייבא אותם. הוא יכול לייבא מוצר מוגמר שבתוכו יש שירותי תכנון. אדם יכול להביא את המהנדסים יחד עם המערכת ולהעביר את התמורה על הבסיס של המחיר הסופי של המוצר, בלי שנדע מהו משקלם של שירותי התכנון במוצר. יש מפעלים המוקמים בארץ בשיטה של מסירת המפתח למפעל. בתוך זה כלולים שירותים תכנון שהם במסגרת יבוא שירותים ולא מוצרים - ולא תמיד ניתן להבחין בין הנתונים האלה. אדם שמיבא שירותי תכנון לפי חוזה עצמאי, מגיש מסמך מסודר על היקף השירותים כי הוא רוצה לקבל למטרה זו הקצבה של מטבע חוץ. הוא חייב לפנות לאגף מטבע חוץ כדי לקבל אישור להקצבה. כאן נכנסת הממשלה לתמונה כגוף הנותן רישוי וגם כגורם המחווה דעה על העסקה.

לאגף מטבע חוץ אין מערכת עצמאית של יועצים או מהנדסים, וגם לו היו לו מהנדסים הם לא היו יכולים לחלוש על המגוון הרחב של שירותי התכנון. האגף הקים ועדה מייצעת שיסודה בהחלטה של ועדת השרים לענייני כלכלה מלפני שמונה שנים, שבינתיים השתנתה מבחינת העמקת הטיפול שלה בנושא. זוהי ועדה מייצעת ליבוא שירותי תכנון. היא דנה בבקשות להקצבת מטבע חוץ ליבוא כזה. הוועדה מורכבת מנציגי אגודת האינג'ינרים

והארכיטקטים, מנציגי המשרדים שיש להם נגיעה לנושא של התכנון, כמו משרד המסחר והתעשייה, משרד השיכון ומשרד העבודה. בפני הוועדה מובאות הבקשות, היא דנה בהן וממליצה. בדרך-כלל לפי המלצתה מחליט המפקח על מטבע חוץ אם לאשר את ההקצבה או לא. בתקופה שהיתה תעסוקת-יתר לא היתה חומרה לענין זה. ההחלטות היו ליברליות. הוועדה התכנסה לעתים רחוקות. לאחרונה, כאשר הבעיה הפכה להיות יותר חריפה, הוועדה מתכנסת לעתים יותר קרובות.

הוועדה נתקלת בקשיים לא מעטים, בעיקר בשל העובדה שיש דברים שנקבעו ונחתכו בעבר וקשה לחזור אחורנית ולשנותם. אפשר להגדיר את הוועדה בתחילת דרכה החדשה שהיא משמשת גורם מרתיע או מרסן, המביא לידיעת הגורמים במשק שכמאן ואילך הדברים לא ילכו בנקל. אפשר לומר כי בעקבות הדיונים של הוועדה יש יותר הזמנות של עבודות בארץ. נציגי חברות גדולות שהופיעו בפני הוועדה הסבירו עד כמה הם מתאמצים לבצע יותר עבודות בארץ, באיזה קשיים הם נתקלים ואיך הם מנסים להתגבר עליהם. זו לא רק שאלה של העסקת עולים חדשים אלא גם בעיה של העסקת ישראלים השוהים בחו"ל. נציגי חברת החשמל יכולים להביא דוגמאות כיצד הדבר מצא את ביטויו בפעולות החברה. לקראת הקמתה של תחנת כוח גרעינית עשתה חברת החשמל מאמצים כדי להביא ישראלים השוהים בחו"ל. הם יכולים לתת נתונים מרשימים על מספר הפניות לישראלים ועל התשובות השליליות שקיבלו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מה היו הבקשות שנדונו בוועדה, מה אישרתם ומה דחייתם?

מר ד. קנטרוביץ: אני את הדברים הבולטים והגדולים שהיו בפני הוועדה. דנו בחדשים האחרונים בששה פרויקטים נפרדים נכבדים מאד. הזכרתי את הפרוייקט של חברת החשמל להקמת תחנת הכוח בחדרה. נדון פרויקט גדול במיוחד של חברת הפוספטים בנגב, פרויקט לכליית פוספטים בנחל ציץ. מפעלי הפטרוכימיה מתכננים הקמת מחקן לאתילן ופוליאתילן של בתי-הזיקוק. פרויקט נוסף הוא של חברת הברום שצריך לקום בסדום. נדון גם פרויקט לייצור דשנים מורכבים של חברת כימיקלים. הבקשות של המפעלים האלה הובאו בפני הוועדה והיא אישרה יבוא של שירותי תכנון בתנאים מסוימים.

אפרט את הדוגמה של הפרוייקט של חברת הפוספטים בנגב. זוהי דוגמה מובילה שעליה היו מאבקים קשים ביותר בין הוועדה לבין המזמינים תוך הפעלת לחצים מכל הצדדים. חברת הפוספטים הזמינה את הפרוייקט אצל חברה אמריקאית. את הבקשה הביאו בפנינו כמעט בשלב הסופי של החתימה, לאחר שנעשו כבר סקרים מוקדמים, ולאחר שניחנו החחייביות מוסריות לא משפטיות לחברה המספקת את הידע. יש להבין את הקשיים שעמדו בפני הוועדה. (היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: העמידו אתכם בפני עובדות מוגמרות) לא מוגמרות, אבל עובדות. למעשה היתה החלטה מוקדמת למסור את הקמת המחקן לחברה המספקת את שירותי התכנון. אחת הדרכים לעקוף את הוועדה היא להעמיס את ההוצאה על שירותי תכנון על מחיר המוצר המוגמר. כך היו קונים את המחקן במחיר הכולל את שירותי התכנון. זו היתה התכנית הראשונה של החברה, אלא שהדבר לא יצא לפועל בצורה זו. הפרדנו את חוזה התכנון מההזמנה הכוללת והבאנו אותו לדיון. בעקבות לחצים שהפעלנו על החברה היא החייבה להפנות חלק ניכר משעות העבודה בתכנון לחברות ישראליות. (היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מהו ההיקף?) מתוך 150 אלף שעות עבודה בתכנון, שכללו את הסקר המוקדם שנעשה על-ידי החברה, 67 אלף שעות עבודה תיעשנה בארץ. אשר לפיקוח שדה - רק שלישי הם רשאים למסור למפקחים בחו"ל, ושני-שלישים הם חייבים לבצע על-ידי מהנדסים-מפקחים בארץ. הטענה של החברה היתה שהם אינם יכולים להשיג בארץ את כוח האדם המתאים הדרוש לה. אנו חייבים לקבל את דעת המומחים של החברה באשר לכוח אדם מתאים, אלא אם כן נקים ועדה של פרופסורים לכל פרויקט שיחוו דעתם בנושא זה. זו תהיה התערבות.

למעשה אתם מקבלים את מה שטוענת החברה.

ל. דיציאן:

מר ד. קנטרוביץ: כאשר חברה טוענת שמהנדס זה איננו נראה לה, או שהיא איננה רוחשת לו אמון, לא נוכל להכתיב לה איזה מתכנן להעסיק. איננו רשאים להחליט על כך במקום החברה.

ה. זיידל: מי רשאי לערער על החלטות הוועדה ובפני מי ניתן לערער?

מר ד. קנטרוביץ: הבאתי דוגמה בולטת וקיצונית של אחת הבקשות הראשונות שהובאו בפני הוועדה. במרוצת הזמן עם התקדמות העבודה תחדיר הוועדה לתודעת המזמינים את ההכרה בצורך לעשות את ההזמנות בארץ.

במשרד המסחר והתעשייה יש רשויות מקצועיות. בפוספטים בנגב מטפלת חטיבת הכימיה במשרד. יש לה מהנדס וגם ידע מקצועי. אנו פועלים לפי חוות-דעתה. זה לא אומר שזוהי חוות-דעת סופית. החטיבה מיוצגת בוועדה.

דוגמה שניה היא חברת החשמל. היא מבצעת את התכנון בעצמה. יש לחברה גוף מתכנן אשר מוסר עבודות לגורמים שונים בארץ ובחו"ל. המגמה של חברת החשמל היתה לפתח את מחלקת התכנון שלה. לכן היא פנתה למהנדסים בארץ בהצעה שיצטרפו ליחידת התכנון. היא פנתה גם לישראלים השוהים בחו"ל והציעה להם להצטרף לצוות של החברה. היו פניות לעשרות מהנדסים ישראליים, אבל ההיענות היתה קטנה.

נשאלה שאלה על ערעור. ההחלטה היא אם להקציב מטבע חוץ או לא. (היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: מי יהיה המערער?) אנו מהווים רשות מוסמכת על-פי דין. חברה שלא משיגה את מבוקשה יכולה לפנות לערכאות בתהליכים הרגילים והמקובלים. כיוון שאנו גוף הפועל מטעם שר האוצר, היא יכולה לפנות לשר האוצר. כאשר חברה לא נענית לגוף אחר ורוצה לשאול: למה אתם נותנים הקצבה במטבע חוץ? אינני בטוח שיש מסגרת משפטית שאליה אפשר לפנות.

ה. זיידל: משרד הקליטה טען שאישרתם הקצבה לפרוייקטים בזמן שיש לכך ידע בארץ. שר הקליטה טוען שיש בארץ עולים המסוגלים לתכנן את הפרוייקט ולמדות זאת אישרה הוועדה יבוא ידע מחו"ל. מהי הפרוצידורה לערעור במקרים כאלה? מה הדין אם משרד הקליטה רוצה לערער? (היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: או אגודת האינג'ינרים זהארכיטקטים?)

מר ד. קנטרוביץ: נציג של אגודת האינג'ינרים יושב בוועדה.

ל. דיציאן: הוא יכול להישאר במיעוט כאשר מתקבלת החלטה.

מר ד. קנטרוביץ: בדרך-כלל אנו משתדלים שכל החלטה תחקבל בהבנה ועל דעת כל חברי הוועדה. אנו מקיימים דיון חזר כדי שהדברים יתבררו עד תום.

אשר למשרד הקליטה, אינני צריך להשיא עצות למשרד כיצד לדאוג לעולים חדשים שייקלטו בעבודה בארץ. אני סבור שלמשרד הקליטה יש כלים לכך. המשרד דואג שחברות התכנון תקלוטנה עולים אם בדרך של מתן תמריצים לחברות הקולטות או בדרך של הבאת מידע לידיעתן על הכשרתם של העולים ומקצועם. אינני חושב שחברה ישראלית מתנגדת להעסקת אדם הנמצא בארץ. תפקידו של משרד הקליטה הוא לדאוג לכך שהמזמינים יציעו את העבודות לעולים הנמצאים בארץ.

אני עובר לקטע נוסף, שלדעתי הוא לא פחות חשוב מהקודם, ואולי אף יותר חשוב ממנו, והוא - יצא ידע. נניח שיוחלט לנקוט בצעדים שיאסרו יבוא ידע, אלא אם כן אגודת האינג'ינרים תאמר שאי-אפשר בלי ידע זה. זה לא יעמוד במבחנים של תעסוקת מהנדסים. אם רוצים לפתור את הבעיה צריך לשים את הדגש על יצוא. השוק שלנו בכל מקרה איננו שוק גדול ורחב. הוא עשוי להיות יותר רחב או יותר מצומצם. ממדי ההיצע של מהנדסים עלולים לגדול בגלל העלייה וכן בגלל הבוגרים של המוסדות להשכלה גבוהה. גם אם נניח שכל העבודות תימסרנה למהנדסים אזרחי הארץ, גם אז עדיין יכולים להיות מהנדסים שלא תימצא להם תעסוקה.

הדרך הטובה ביותר היא לעודד יצוא ידע. היא טובה מבחינת התעסוקה ויש בה גם כדי להכניס מטבע חוץ לקופת המדינה.

מה אנו עושים כדי לעודד יצוא? הרבה יותר קשה לעודד יצוא של שירותי תכנון מאשר יצוא של סחם מוצרים. לשם כך הוקם גוף משותף לממשלה ולאגודת האינג'ינרים והארכיטקטים הנקרא: מכון לתכנון ופיתוח, שהוא גוף המספק מידע על מזמינים מחו"ל לחברים של המכון שהם רוב משרדי ההנדסה בארץ. הוא עוזר להם להשיג את העבודות על-ידי מתן סיוע בהכנת ההצעות וכך על-ידי מגעים שהוא מקיים עם הגורמים המזמינים ועם הגורמים הבינלאומיים המממנים הזמנות, כמו הבנק העולמי או הבנק הבינ-אמריקאי. גוף זה פועל במתכונתו המחודשת כשלוש שנים והוא החל כבר להראות סימנים שהוא מביא תועלת. הושגו באמצעותו מספר עבודות בסכום של 3 מיליון דולר. בתכנית יש מספר רב של הצעות שאני תקווה שחלק מהן יתממש.

קיימת קרן משותפת לאגודת האינג'ינרים והארכיטקטים ולממשלה, קרן לעידוד היצוא של שירותי תכנון וידע הנדסי, שעברה דרך ארוכה מאז המיתון של 1965/66. הקרן נותנת סיוע למתכננים העומדים לבצע יצוא על-ידי מימון להון חוזר ללא ריבית וגם בצורת מענקים. הקרן מממנת את רוב התקציב של המכון לתכנון ופיתוח. היא מממנת במסגרת אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים גוף שנקרא אי-סי-סי-סי. הקרן עומדת על פשרת דרכים כיוון שהיא יורדת מנכסיה. התקיימו דיונים עם האוצר במגמה לשפר את מצבה של הקרן ולאפשר לה למלא את תפקידה בעתיד כגוף היכול לתת ערבויות לביצוע שירותי תכנון על-סמך הזמנות שמתקבלות.

נוסף לכך מקבלים שירותי התכנון מימון בריבית מסובסדת מקרנות היצוא להון חוזר.

ה. זיידל: הקרן מבוססת על הפרשות?

מר ד. קנטרוביץ: היא הייתה מבוססת על הפרשות שוטפות מהזמנות של הממשלה שניתנו למשרדי התכנון בארץ. על כל לירה שהופרשה ניתנה לירה של הממשלה.

כאמור, יש מימון של הון חוזר להזמנות של שירותי תכנון מחו"ל מקרנות הייצוא בריבית של 6%.

היום מתקיימים דיונים העומדים לפני סיכום סופי על מתן תמריצים ליצוא של שירותי תכנון. מדובר בתמריץ ממשי עבור כל דולר שמתקבל. כיוון שלא סיכמנו את הפרטים הטכניים, אינני יכול להגיד עדיין מה יצא לפועל.

ההיקף של יצוא שירותי תכנון לא היה גדול, והיה אולי בנסיגה. התעסוקה של משרדי ההנדסה בארץ הייתה מרובה והם לא גילו התלהבות ליצוא שירותי תכנון. גם במכון לא הייתה תמיד היענות מספקת מצד שירותי ההנדסה לשתף פעולה. אין כוונה שהמכון ישמש עריסה לכל משרדי ההנדסה; הוא צריך לתת להם הכוונה ודחיפה ליצוא. אם משרד מסוים איננו רוצה לעשות את המאמץ הכרוך בייצוא שירותי תכנון, איש לא יכול לאלץ אותו לכך, גם לא על-ידי הגדלת התמריצים והעידוד. הוא חייב לגלות נכונות לכך. אני מקווה שתודעה זו תחדור להכרתם של משרדי ההנדסה בארץ. אם יש סימנים לכך, זה מעיד שאין להם מספיק תעסוקה בארץ, וזה אולי לא כל-כך טוב; אבל מצד שני מסתבר שהם בכל-זאת מבינים שהעתיד של שירותי התכנון איננו דווקא יבועודה בארץ אלא גם בייצוא.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: מה היה ההיקף של הייצוא במשך שנתיים?

מר ד. קנטרוביץ: בשנת 1973 היה יצוא של 11 מיליון דולר, המרה סופית. מזה מנכים את ההוצאה של המשרדים במטבע חוץ. בשנת 1974 ירד היקף הייצוא ל-8 מיליון דולר. אנו מצפים כי בשנת 1975 תהיה תנופה ונגיע ליצוא של יותר מ-12-13 מיליון דולר, ואני אומר זאת על-סמך ידיעה על החוזים העומדים על הפרק. המטרה היא

מר ד. קנטרוביץ

בשנת 1976 לעבור את ה-15 מיליון דולר. מערכת התמריצים מכוונת לזה. 15 מיליון דולר ערך מוסף של שירותי תכנון שונים לייצוא מוצרים בשיעור כפול, כי ערך מוסף על יצוא מוצרים הוא 50%.

מר י. סלמן:
אני אגע רק בנושא של החברות הממשלתיות. מן הראוי לראות את העניין בפרופורציה הנכונה. אני רוצה להסתכן ולומר שתכנית הפיתוח לחמש שנים הקרובות של החברות הממשלתיות הן רחבות. מר קנטרוביץ הזכיר כאן חברה אחת, את חברת הפוספטים. ההשקעה של החברה ל-3 שנים תגיע ל-600 מיליון לירות, ויחד עם חברת הברום - למיליארד לירות. זוהי השקעה שאושרה על-ידי ועדת השרים לענייני כלכלה לפיתוח אוצרות הטבע.

כאשר דיברתי על פרופורציה נכונה המחשבה שלי הייתה לגבי טיב העבודה, מהירות הביצוע ואמינות הביצוע. ברור שחייבים לנקוט גישה של עידוד תכנון וידע ישראלי, אבל אי-אפשר לומר שבכל מקרה אנו משתמשים רק בידע ישראלי ולא בידע אחר. וצריך לזכור שלכל דבר יש מחיר. אנו לוחצים על החברות שינצלו את הידע הקיים בארץ, אבל איננו נותנים להן הוראות פסקניות בנדון. אנו מבטיחים שתיעשה בדיקה נכונה ומחאימה על הידע המצוי בארץ כדי שלא יפנו לחו"ל ליבוא ידע שיש בארץ. אני חוזר ומדגיש: פיתוח על בסיס של הידע בארץ איננו בבחינת ייהרג ובל יעבור. פועלת גם כאן גישה אישית של מינהלים שיש להם נטיה לפנות לחו"ל. לעתים זה נוח, מוסיף יוקרה ומאפשר נסיעות. אבל בדרך-כלל קיימת תודעה שיש לנצל ידע מקומי. כאשר אנו בודקים את הפרוייקט וכאשר ועדת השרים נותנת את אישורה, אנו מקפידים שינוצל קודם-כל מה שניתן לניצול בארץ.

יש תכניות פיתוח בתחום הכימיה האורגנית והאנאורגנית, בכל מה שקשור במכלול של בתי-הזיקוק, הכימיקלים והפוספטים. הוא הדין לגבי חברת החשמל.

במשרד המסחר והתעשייה פועלת יחידה הנקראת "הרשות לקבלנות משנה, שדואגת להסדרים של פיצוי. היא צריכה להבטיח שחברה ישראלית או משרד ממשלתי, בבואם להזמין ציוד בחו"ל, יכללו בחוזה סעיף המחייב את החברה הזרה להזמין גם ציוד בארץ, לאו דווקא עבור אותו פרוייקט. הרשות לקבלנות משנה בודקת אם החברה מקיימת את תנאי החוזה ומזמינה חלקים, ציוד או ידע אצל חברות בישראל. גם על המישור הזה מתנהלים ויכוחים לא רק עם חברות ישראליות אלא גם עם משרדי ממשלה, כי התהליכים האלה הם מורכבים ומכבידים. ברור שכל ארגון מחפש נגזרות ואיננו נוטה להיכנס לסידורים אדמיניסטרטיביים המכבידים על ניהול משא-ומתן.

מ. גז:
האם קורה שהיקף ההזמנות מחו"ל יותר גדול מהיקף ההזמנות בארץ?

מר י. סלמן:
אם אנו מזמינים תחנת כח אנו מחייבים את החברה לרכוש ציוד בארץ. שיטה זו מקובלת בכל העולם. משרדי הממשלה קיבלו הוראה שלא לחתום חוזה על רכישת ציוד בלי התנאי הזה, זה כולל את מערכת הבטחון ואת משרד התקשורת. הם חייבים לקבל את האישור של הרשות לקבלנות משנה לפני שהם חותמים על חוזה רכישה עם גורמים בחו"ל. סגרנו בצורה הרמטית את מערכת ההתקשורת של החברות הממשלתיות. המצב יותר מורכב כאשר מדובר בחברות שאינן בבעלות הממשלה. גם לגביהן נוקטים באמצעים אדמיניסטרטיביים על-מנת להבטיח שהחברות תמצינה בחוזה ההתקשרות את כל האפשרויות שניתן למצוא לגבי הפיצוי. הוראה זו מכבידה על החברות, הן מנסים להשתחרר עד כמה שאפשר מהלחץ של הממשלה המופעל עליהן, אבל הפעולה הזו נעשית.

הנושא העומד על הפרק בוועדה הוא קליטת עליה בכלל וקליטת עולים אקדמאים בפרט. בנושא של קליטת עליה אנו פועלים בחברות הממשלתיות שני מישורים: האחד - קליטה אינדיווידואלית של אקדמאים בחברות הגדולות כמו התעשייה האווירית, חברת החשמל, בתי-הזיקוק וכדומה. יש לנו קשר ישיר עם משרד הקליטה. נתנו הוראה לחברות לתת עדיפות לעולים חדשים כאשר מקבלים עובדים לעבודה. איננו רוצים להפוך את החברות למוסדות שמטרתם היא קליטת עליה. איך הנחיה לקבל כאילו מכסה מסוימת של עולים לעבודה, אלא לתת להם עדיפות מסוימת, כאשר מתברר שהם מתאימים לעבודה. נוכחנו לדעת שהקליטה הטובה ביותר של עולה היא כאשר הוא מתקבל לעבודה שהוא מתאים לה. אנו משתדלים לא לקבל לעבודה עולים רק מפני שמשרד הקליטה מממן את שכרם בשנה הראשונה לעבודתם. קליטה זו לא הוכיחה את עצמה מבחינת הרגשתו של העובד והיקלטותו במקום העבודה. הוא מרגיש כאילו עושים אתו חסד בכך שמעסיקים אותו. למרות שבתי-הזיקוק היו זכאים לקבל ממשרד הקליטה חשלומים עבור שכרם של עשרות אקדמאים עולים שנקלטו במפעלים, הוחלט לוותר על הסכומים האלה כדי לתת לעובדים הרגשה יותר טובה. בכמה חברות שבהן הוחלט לוותר על החשלומים האלה התוצאות היו משביעות רצון.

ב.צ. קשת: מספר העולים שנקלטו בעבודה גדל או קטן כתוצאה מכך?

מר י. סלמן: זה לא השפיע על מספר הנקלטים. החשלום הוא בגדר של תמריץ שלילי מבחינת הרגשתו של העובד.

ה. זיידל: אתה יכול למסור לנו מספרים כמה עולים נקלטו בדרך זו בחברות הממשלתיות?

מר י. סלמן: אוכל להמציא לכם את הנתונים. יש מספרים מרשימים לגבי התעשייה האווירית שם נקלטו אלפי עולים עם תוצאות יוצאות מן הכלל.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: נבקש לקבל פירוט מה מספר העולים שנקלטו ב-3-4 השנים האחרונות בחברות הממשלתיות, לפי חברות, ובאילו מקצועות.

מר י. סלמן: רכישת שירותי יודע זהו נושא הרבה יותר מורכב. ככל שיותר עבודות יוזמנו בארץ, כן תתרחב הקליטה ותעמיד. המגמה היא להרחיב את האפשרויות של החברות לשירותי ידע לאו דווקא במישור של קליטת עליה. האמת שהענינים אינם מתנהלים תמיד בצורה חדה וחלקה. למפעל הפוספטים לדוגמה היה עד לפני שנתיים הפסד מצטבר של 100 מיליון לירות. לאחר מלחמת יום הכיפורים עלו מחירי הפוספטים בעולם. אנו עומדים להשקיע 600 מיליון לירות בתקופה של שלוש שנים. את תכניות הפיתוח משתדלים לבצע בלחץ של זמן כדי להשתלב בתקופה שבה יש מחירים טובים וגבוהים למוצרים האלה. ברור שהגישה של החברה היא להשתמש בשירותים של חברה מחו"ל שיש לה נסיון וידע בתחום זה. (ל. דיציאן: האם היתה הצלחה כה גדולה לתכנון שהוזמן בחו"ל?) הרווחיות של החברות הממשלתיות עלתה ובשנת 1973 הן הגיעו לרווח של 650 מיליון לירות. בשנת 1974 יגיע הרווח שלהן ל-750 מיליון לירות.

אנו מקפידים על כך שהחברות תמצינה את כל האפשרויות לקבל את השירותים הטובים ביותר מחברות מקומיות. רק כאשר לא ניתן לרכוש את השירותים האלה בארץ, פונים לחו"ל. התהליך של הבדיקה אם החברה משתמשת בשירותי ידע מקומיים הוא מורכב. אנו משתדלים לעשות את הבדיקות האלה בלי שהן תשבשנה את תהליכי הביצוע של העבודה. אנו ממשיכים לפעול בכיוון זה.

אנו מתאמים את הפעילות שלנו בנושא הקליטה עם משרד הקליטה. הוצאנו הנחיות לחברות הממשלתיות הן לגבי קליטה אינדיווידואלית והן באשר לרכישת ידע בנושאים האלה. אנו משתדלים עד כמה שזה ניתן באמצעים אדמיניסטרטיביים ובדרך של אישור תקציבים להקפיד על כך שהחברות תעשינה את המקסימום בתחום זה.

מר מ. כץ:

אשתדל לסקור בקצרה את פעולותיו של אגף התכנון של חברת החשמל בשטח הפרוייקטים.

בנינו ואנו בונים במשך תקופה של 12 שנים כ-5 תחנות כוח קונבנציונליות ותחנת כוח גרעינית. בנינו 3 תחנות קונבנציונליות ו-2 תחנות נמצאות בבניה. החלו השלבים המוקדמים של תכנון תחנת-כוח גרעינית. אגף התכנון מבצע בעצמו את התכנון הדרוש למערכת המסירה, תחנות משנה, מתח גבוה, בינוני ונמוך. אנו מבצעים את התכנון של תחנות הכוח בעזרת יועץ אמריקאי. בתחילה עשינו 50% של שעות העבודה בארץ. לאט-לאט הצלחנו להעלות את האחוז המקומי. בתחנה מד אנו מדברים היום על 66%-67 שעות עבודה של תכנון מקומי. סה"כ שעות העבודה בתחנה הגרעינית יגיע ל-1.7 מיליון שעות. מתוך זה אנו חושבים לבצע בארץ 1 מיליון שעות עבודה, ו-700 אלף שעות עבודה בחו"ל. למטרה זו אנו צריכים לגייס כוח אדם מקצועי בארץ ובחו"ל. אני רוצה לדבר בעיקר על גיוס כוח אדם בחו"ל.

מהלשכה לאקדמאים בניו-יורק קיבלתי שמות של 54 מהנדסים ישראלים השוהים בחו"ל ועולים, שיש להם קשר לתכנון בשטח הגרעיני. רוב המהנדסים האלה הם ישראלים, רק 10 מהם הם עולים. ממשרד הקליטה קיבלנו שמות של 40 מהנדסים, אלה בעיקר עולים חדשים. נשלחתי לארצות-הברית לפני כחצי שנה כדי להתקשר עם מועמדים אפשריים. ראיינתי שם כ-40 מועמדים ויותר. לפני נסיעתי נקבע מהם התנאים שאנו יכולים להציע לישראלים או לעולים. אלה תנאים חורגים שהם יותר טובים מהתנאים של עובדים ותיקים בחברה. במהלך הראיון הצעתי לכל מועמד תפקיד מתאים בחברה. ניתן למועמדים הסבר על התפתחות החברה בעתיד. התגובה היתה טובה. שלחנו הצעות רשמיות ליותר מ-20 מועמדים. בינתיים אישרה ששה מהם שהם מוכנים לקבל את ההצעות. הם צריכים להגיע לארץ תוך מחצית השנה הבאה. מתוך ששת המועמדים, שלושה הם עולים חדשים ושלושה ישראלים חוזרים. בין המועמדים יש עולים חדשים מהנדסים מקנדה או מארצות-הברית. (ה. זיידל: ועולים מברית-המועצות?) עולים אלה נמצאים בארץ.

התגובה של הישראלים היתה מאכזבת, למרות שכל אחד מהם אישר שהתנאים הם טובים ושהתפקיד המוצע הוא שווה לתפקיד שהוא ממלא בארצות-הברית, ואפילו חפיד יותר בכיר. רק ששה מועמדים השיבו בחיוב. כל השאר השיבו תשובות שליליות. מתוך 90 איש שאתם ניהלנו משא-ומתן, ל-20 שלחנו הצעה מפורטת. בינתיים הצלחנו לגייס ששה אנשים. עם 16 אנשים אנו עדיין מקיימים בירורים. אנו עושים מאמצים כדי לגייס את האנשים האלה, כי יש ביניהם אנשים שיש להם ידע בתחום הטיפול בתחנה גרעינית. אין לנו סיכויים להגיע למספרים מרשימים. אולי נוכל לקלוט עוד 4-5 אנשים.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מה אחם עושים כדי לגייס יהודים בחו"ל?

מר מ. כץ:

עולים חדשים היו עשרה. 3 מהם אישרו שהם מוכנים לבוא. אחד מהם כבר עובד בחברה. אחד היה צריך לבוא לפני חדש. חל עיכוב כי הוא לא הצליח למכור את ביתו, אבל הוא יבוא לכאן בקרוב. עולה חדש נוסף מברזיל הודיע שהוא יבוא.

מר א. שולידאנו:

במגעים שלנו עם ישראלים באמריקה הם ניסו לחפש סיבה מדוע לא לבוא. השתדלנו לא לתת להם סיבה כזו. בשיחות עם אנשי משרד הקליטה ובמסגרת ועדת התיאום של משרד הקליטה והסוכנות היהודית הצלחנו להשיג תנאי מימון הדומים לאלה הניתנים לעולים חדשים. חברת החשמל היתה מוכנה להוסיף לתנאים אלה הלוואה בסכום של 30-40 אלף לירות. אותם ישראלים חוזרים, ששהו באמריקה מספר שנים, יקבלו כאן סכום של 120 אלף לירות סיוע לרכישת שיכון. אשר לדירוג, הם יקבלו דרגה 9 מהנדסים, שהיא הדרגה הגבוהה ביותר. הצענו להם להתחיל בדרגה 9 וגם בדרגה 9+. אין זה פשוט לקבל לעבודה עובד חדש בתנאים עדיפים על אלה של עובדים ותיקים. ועד העובדים גילה הבנה והסכים לשתף-פעולה. הקצבנו להם מכסה של קילומטרים. הבטחנו הקצבה להחזקת טלפון. הבטחנו לשלם מראש שכר דירה למשך שנה. אם הוא ירצה לחזור, נשלם את הוצאות הנסיעה. אם האיש

נקלט בעבודה, אנו משלמים לו את הוצאות הנסיעה וכך את ההוצאות של העברת הריהוט והציוד. מול הטבות אלה הנראות מפליגות ומופרזות, עשינו חישוב כמה נצטרך לשלם למהנדס לא יהודי מחו"ל. הוא היה עולה לנו 50 אלף דולר לשנה במסבע חוץ, ועוד היינו מעסיקים לא-יהודי בנושא גרעיני. יכול להיות שהמצב הבטחוני בארץ גורם להיסוסים. (מ. גז: הם אומרים זאת במפורש?) הם לא אומרים זאת במפורש. הם טוענים שעליהם להגיש בחינות, או שיש להם הצעות אחרות. נחנו להם הצעה בכתב כדי שלא יטענו שלא הוגשה להם הצעה מפורטת.

כמה נתונים על קליחת עולים חדשים בחברת החשמל. ב-3-4 השנים האחרונות נתנו קביעות ל-189 עולים חדשים. עוד 175 עולים נמצאים בתהליך של מעבר מזמניות לקביעות. בחברת החשמל עובד לא יכול להיות עובד זמני יותר מאשר 11 חודש. אין לפטר עובד ולקבלו בחזרה, או שהוא מקבל קביעות או שעוזב את העבודה. 99% מכלל העולים נקלטו בעבודה. יש כ-40 עובדים שהסוכנות משתתפת בקליחתם על-ידי חשלום שכרם. רוב האנשים האלה הם במסגרת של הדרכה ולא עבודה. אפשר להגיד שסיכויים להחקבל לעבודה הם טובים, למרות שכרגע איננו יודעים בדיוק אם נוכל לשכך אותם. ההתרשמות היא שכולם ישארו בחברה.

בין העולים החדשים רבים נקלטו באגף התכנון. אנו מנהלים משא-ומתן עם אג"ד על רכישה קומה נוספת בבנין, שם נשכך עולים חדשים שיבצעו את הפיקוח של אגף התכנון. אנו צריכים להגדיל את אגף התכנון ב-80 עובדים, כולם מהנדסים.

אנו מקיימים פגישות עם מהנדסים עולים בכל הדרגות. במסגרת מפגשים חברתיים אנו שואלים את העולים איך הם מרגישים מבחינת הקליטה, מה דעתם על צורת העבודה וכדומה. יש ביניהם כוחות מעולים התורמים רבות לחברה. ההסתגלות שלהם היא טובה ומהירה והם מרוצים. אותם 375 עולים באו מ-18 ארצות, אבל רובם באו מברית-המועצות, חלק מהם בא מרומניה, והיתר מארצות שונות.

מהן הבעיות שלנו? מתוך מגעים עם משרד הקליטה אנו מבינים שצפוי גל גדול של עליה. בחברת החשמל חסרים עובדים לא רק בשטח של שירותים טכניים, כמו מהנדסים טכנאים, אלא חסרים לנו עובדים למלאכת כפיים. אנו עומדים להקים את התחנה ליד חדרה. הצוות הקבוע של התחנה ימנה כ-300-320 איש. הגרעין שלנו מונה 80 איש. אנו רוצים לקלוט 220 איש. במקומות אחרים מאיישים את תפקידי המשמרת בתחנת הכוח מהנדסים. אצלנו ממלאים את התפקידים האלה אנשים שצמחו מלמטה ורכשו נסיון. כאשר מדובר על קליטת עליה אנו נקלעים למצב לא נוח. מהנדס שבא מחו"ל איננו רוצה למלא תפקיד שממלאים אותו אנשים שאינם מהנדסים.

בתקופת ההקמה של תחנה מד בחדרה נזדקק ל-1500 פועלים. מתוכם יהיו לנו רק 80 עובדים. אלה שמונה שנות עבודה. את יתר העובדים נצטרך למצוא בסביבה. חלק יבואו מחיפה, וחלק מתל-אביב. אנו צופים קליטה של עולים בעבודה זו. צריך לנהל פעולת הסברה או הדרכה בקרב העולים כדי להביאם לכלל מחשבה שאין פחיתות כבוד בעבודה שאיננה דווקא הנדסית או טכנית. אני זוכר את העליה שבאה מרוסיה בתקופות שונות. העולים לא בחלו בשום עבודה. דרושה פעולת הסברה עוד כאשר הם במרחקים, לא מתוך יאוש אלא מתוך נסיון להחדיר בהם את ההכרה שהם צריכים להיקלט בתוכנו לא רק כמהנדסים אקדמאים.

אם בסך-הכל גדל מספר העובדים שלנו במשך חמש שנים ב-500 איש, ואם 200 עולים קיבלו קביעות ו-175 עולים הם בדרך לקבלת קביעות, הרי שקלטנו אחוז גבוה של עולים בחברת החשמל. יש פה ושם עובד שאיננו מחאים מבחינת הכשרתו או מצב בריאותו לתפקיד. אותו אי-אפשר לקלוט. יש אנשים שאינם יכולים להיקלט במסגרת מסוימת שאיננה מתאימה להם.

בניגוד להרבה מוסדות המדברים על מיתון, התכנינו שלנו לטווח ארוך הן גדולות. נקלוט עובדים בתפקידים שונים, ובוודאי

שנשלח לקלוט עולים חדשים. מבין בוגרי הסכניון קלטנו ב-3-4 השנים האחרונות רק 4-5 בוגרים. אנשים אלה נוכחו לדעת שהתנאים בחברת החשמל אינם כה טובים כמו אלה שמציע השוק הפרטי. אצלנו הכל גלוי ומעל לשולחן. נקלוט עליה גדולה ונשמח לשתף פעולה עם כל הגורמים.

מר א. פלס: רצוני לברך את ועדת העבודה על שהיא עוסקת בבעיה. אני חושב שזוהי בעיה רצונית ומכרעת לא רק למען קליטת עליה, ולא רק לשם מתן תעסוקה לפהנדסים המסיימים את חוק לימודיהם בארץ כדי שלא ירדו, אלא שזהו ענין העומד ברומו של עולמנו, כי בכך תלויים קידומו ופיתוחו של המשק הישראלי.

אנו עושים מאמצים כבירים כדי להגביר את יצוא הידע ההנדסי לחו"ל. אנו עושים פעולה בחו"ל כדי להוכיח את הפוטנציאל שיש למדינה בתחום זה. יבוא ידע לא רק מפריע לנו בפעולתנו, אלא עושה אותה לאל. אנו רוצים להוכיח שיש ביכולתנו לייצא ידע, ומייד טוענים לעומתנו: אתם מייבאים ידע, ומה אתם באים למכור?

אין לי טענות לוועדת-קנטרוביץ. היא עושה כמיטב יכולתה, אבל היא איננה יכולה לעשות הרבה. מביאים בפניה עובדות מוגמרות. לעתים חברות ממשלתיות פועלות כך מתוך שיקולים של נוחיות. עד היום אנו משלמים מיליונים בעד תכנון גרוע שייבאנו מחו"ל. חברה ישראלית מופיעה בפני הוועדה ומוכיחה שהיא התקשרה כבר עם חברה מחו"ל. לאותה חברה זרה יש גיבוי פוליטי חשוב - ואינני מזלזל בכך. השר מפעיל לחצים והוועדה מאשרת. אני מדבר על עובדות. מהנדס ראשי במשרד ממשלתי חיווה דעתו נגד יבוא ידע בטענה שניתן לרכוש זאת בארץ, ואילו השר הפעיל את כל כובד משקלו כדי שיאשרו יבוא מחברה בחו"ל. אם כך יימשכו העניינים, תהיה הידרדרות.

לכן יש רק דרך אחת והיא שהממשלה, או ועדת השרים לענייני כלכלה, תקבל החלטה ברורה וחד-משמעית בענין זה ותטיל על המוסדות המבצעים, שיש להם "שיניים" לבצע את ההחלטה. אם חברה או תאגיד ידעו שזוהי החלטה לביצוע ולא כדי לצאת ידי חובה, אני מבטיח לוועדת העבודה שהדברים יתגשמו. אם בתי-הדין רוצים לתכנן את המפעל באשדוד, עליהם לבצע את ההזמנות לצידוד בארץ. אין כל קושי לחברות ישראליות לרכוש ידע, במידה והוא לא מצוי בארץ, ולשתף פעולה עם גורמים בחו"ל.

הוועד המרכזי של אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים דן בישיבה מיוחדת שהתקיימה ב-16 בינואר 1975 בנושא וקיבל שורה של החלטות, אשר אושרו בוועידה הכללית שהתקיימה ב-17 בפברואר 1975. רצוני לקרוא בפניכם את ההחלטות האלה:

"הוועד המרכזי של האגודה דן בנושא של יבוא ידע ותכנון מחוץ-לארץ בשביל מפעלים המוקמים בארץ והחליט לתבוע מן הממשלה להוציא הוראה מחייבת לכל משרדי הממשלה, לחברות ולתאגידים ממשלתיים וכן למוסדות ציבוריים הניזונים מתקציבי הממשלה, לפעול לפי העקרונות דלהלן:

1. אין לערוך חוזים עם חברת ידע או תכנון זרות מבלי להביא תחילה את הצעת החוזה בפני המפקח על מטבע חוץ;
2. המפקח על מטבע חוץ לא ייענה לבקשה לעריכת חוזה כזה ולהקצבת מטבע חוץ אלא אם שוכנע שלשם ביצוע תכנון המפעל ומוצריה לא נמצא בארץ הידע הדרוש לכך והמזמינים אכן חייבים לרכשו בחוץ-לארץ;
3. בכל מקרה שהמפקח יאשר עריכת חוזה עם חברה בחוץ-לארץ יחייב את המזמין לשתף בחוזה מתכננים ישראלים בצורת שותפות בעלת דעה לפחות, וזאת לפי העקרונות שנקבעו בזמנו על-ידי ועדת השרים לענייני כלכלה בישיבתה מיום 19 בפברואר 1967."

כאן באה הציטטה מהחלטות ועדת השרים לעניני כלכלה:

"5.2.1 - עבודת תכנון ויעוץ בישראל תימסר אך ורק

לגורם תכנון ישראלי, במידה וקיים לדעת מזמין עבודת תכנון בישראל צורך בשירותי ייעוץ ותכנון מחו"ל, יוכל המזמין לדרוש מגורם התכנון הישראלי להתקשר עם גורם בעל ידע מחו"ל. צורת ההתקשרות בין גורם התכנון מחו"ל וגורם התכנון המקומי תהיה בשותפות שבה יהיה חלקו של הגורם הישראלי לפחות 26%. גורם התכנון מחו"ל לא יוכל להוציא לחו"ל יותר מ-40% מסכום עבודת התכנון בה ישתתף. התקשרות זו מחייבת קבלת אישור אגף מטבע חוץ במשרד האוצר שיתיעץ עם המשרד הממשלתי אשר בתחומו עבודת התכנון הנדונה.

5.2.2 - משרדי הממשלה יחוייבו לנהוג במסגרותיהם

ובמסגרת החברות הממשלתיות הקשורות אליהם בהתאם לסעיף 5.2.1. מסירת עבודות תכנון מתקציב הממשלה המחייבת לדעת המשרד האחראי התקשרות של גורם תכנון מקומי עם גורם תכנון מחו"ל, מחייבת אישור הוועדה הבינמשרדית למסירת עבודות תכנון" להלן נאמר בהחלטות:

" כמו-כן חייב המזמין להבטיח שהיידע והתכנון המיובאים

לארץ ישארו וישמשו כנסיון וכמוניטיין עבור השותף הישראלי ויסייעו בבוא הזמן לייצוא ידע ישראלי לחוץ-לארץ.

מילוי התנאים הנ"ל יבטיח העלאת רמת היידע ההנדסי

במדינת ישראל, יאפשר קליטה רחבה של עולים אקדמאים, קליטת מהנדסים צעירים ישראליים העובדים בארצות חוץ. כמו כן יביא הדבר להרחבת הייצור הישראלי ולהגברת אפשרויות הייצוא." "

אלה הן החלטות הוועד המרכזי. שלחנו אותן לכל חברי

ועדת השרים לעניני הכלכלה וגם לשר הקליטה. אקרא את מכתב התשובה שקיבלתי משר הקליטה:

"הנני מאשר בתודה את קבלת מכתבך מיום 10.2.75

בצירוף החלטות הוועד המרכזי מיום 16.1.75.

עיינתי בהחלטות והנני תמים דעים אחכם כי יש לאחוז

בכל האמצעים האפשריים הסבירים כדי להבטיח מקסימום עבודת תכנון בכל הפרוייקטים הממלכתיים, ציבוריים ופרטיים בישראל.

לכך מחייבים אותנו מצבנו במאזן התשלומים של משק

המדינה, הצורך בקליטת מהנדסים עולים שאחוזם ניכר בקרב העליה ומניעת סכנת אבטלה.

לפי הערכתי עליכם לגרום לכך, כי שר האוצר ושר

המסחר והתעשייה יקבלו בענין זה החלטות מתאימות שיביאו אותן במידת הצורך לאישור ועדת השרים לעניני כלכלה".

אנו פונים לשר הקליטה שהוא חבר ממשלה כדי שיפעל

במסגרת ועדת השרים לעניני כלכלה שהחלטות אלה תבוצענה, והוא מפנה אותנו לשרים. לכן בירכתי את ועדת העבודה שהיא עוסקת בנושא בתקווה שהיא תדאג לכך כי החלטות הוועד המרכזי תובאנה לאישור ועדת השרים כהחלטות המחייבות את החברות הממשלתיות וגם את החברות הניזונות מתקציבי הממשלה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: ההחלטות של ועדת השרים הן מפברואר 1967.

הן קויימו בשלב מסוים ואחר-כך היתה הפסקה?

מר א. פלס:

עכשיו הן לא מקויימות. איננו טוענים שכל הידע

הדרוש מצוי כאן. יש בארץ כוח מקצועי של מהנדסים

המסוגלים לעשות כל עבודה אחרי שהם לומדים ומאפשרים להם להשלים את החסר.

יש מקרים יוצאים מן הכלל שבהם חייבים להביא את הידע מחו"ל. במקרים

אלה יש דרך לשתף חברות מחו"ל אבל בצורה של שותפות עם חברות מקומיות

כדי שבפעם הבאה הידע יהיה אצלנו ולא נצטרך להביא מומחים מחו"ל; להיפך - נוכל לייצא ידע.

מר א. פלס:

לפני מספר ימים קיבלנו העתק מכתב של החברה להנדסה ימית אזרחית אל שר האוצר בנושא של מסירת עבודות תכנון לחברות זרות. זוהי חברה גדולה העובדת גם בחו"ל. להלן תוכן המכתב:

" לפני כשנה וחצי היתה הודעה שהממשלה וועדת השרים הכלכליים החליטו שחברות ממשלתיות, מוסדות ועיריות לא ימסרו עבודות תכנון, ייעוץ ופיקוח לחברות זרות בלי אישור מראש של ועדה בינמשרדית ליד משרד האוצר.

ידוע לנו שבחצי השנה האחרונה נמסרו עבודות תכנון וסקרים במיליוני דולרים לחברות זרות במקצועות שיש ידע ונסיון בארץ. במצב הנוכחי שיש צמצום בתקציבים של עבודות תכנון ופיתוח, גורם דבר זה:

- א. יצירת אבטלה וחוסר תעסוקה של חברות מהנדסים מקומיים.
- ב. הוצאות ניכרות ומיותרות במטבע זר (תעריפי חברות זרות גבוהים יותר).
- ג. לא מאפשרת התקדמות מקצועית של חברות מקומיות (הגדלת יבוא ידע במקום יצוא).

בכל המקרים שידוע לנו שנמסרו עבודות לחברות זרות, היה ידע מקומי על רמה בינלאומית.

אם במקרים יוצאי דופן חלק מהתכנון הספציפי דורש יעוץ ומומחיות וידע מיוחדים, יכולים תמיד מהנדסינו, הקשורים בצורה מקצועית עם חברות מחו"ל, להשיג באופן ישר את הייעוץ החסר בהוצאות מוקטנות.

הננו מבקשים מכב' להתערב בקשר לנ"ל על-ידי הצעת הוראה לכל החברות והמוסדות הממשלתיים שלא ימסרו עבודות תכנון הנדסיות לחברות זרות אלא במקרים יוצאים מהכלל עם אישור ועדת שרים בהשתתפות נציגים מקצועיים מאגודת האינג'ינרים.

אם במקרים יוצאים מהכלל יחברר שאין ידע מספיק בארץ ויוחלט למסור את התכנון הכולל לחברה זרה, יש לחייב במקרה זה חברות זרות לשתף חברה מקומית שהתמחתה באותו תחום.

אנו מצפים לתשובת כב' ופעולתו בנדון."

ב.צ. קשת: האם יש על כך תשובה של השר?

מר א. פלס: נפגשנו עם שר האוצר. היתה לנו הרגשה שהוא מבין את הבעיה וער לה. הוא ביקש ממר קנטרוביץ להיות יותר תקיף בוועדה. אבל שרם שמענו שההצעות של האגודה שלנו הובאו לדיון לוועדת השרים. אין לי ספק שוועדת העבודה יכולה להשפיע בכיוון הנכון.

מר ש. ירון: מר פלס אמר את עיקרי הדברים. בעיית הקליטה היא בעיקרה בעיה של עבודה. אם יש עבודה יש גם קליטה. אם יש עבודה קולטים מהנדסים ישראלים ועולים. השאלה היא למי יש יותר מרחב תמרון - למשרדי הממשלה או לחברות הפרטיות? כיום יש ירידה בהיקף העבודה בארץ. הנסיון של המיתון הקודם מוכיח שמשרדים פרטיים נפגעים יותר מאחרים מהקטנת היקף העבודות בארץ. כאשר יש צמצומים בתקציב, מצמצמים צמצום-יתר את התקציב לתכנון. כמעט לכל משרד ממשלתי יש צוות תכנון. בתקופת המיתון הקודם פוטרו קרוב ל-40% מהעובדים במשרדים הפרטיים. באותה תקופה הקימה הממשלה את הקרן. הקרן הזו הצטמקה לא מפני שכספיה נאכלו אלא מפני שערך הכספים האלה ירד היות והם נמצאים אצל החשב הכללי ואינם נושאים לא ריבית ולא הפרשי הצמדה. שר האוצר הבטיח לטפל בנושא. בינתיים חלפו שמונה שנים.

ה. זיידל: אני שומע בפעם הראשונה על קרן שיש לה כספים שאינם נושאים לא ריבית ולא הפרשי הצמדה.

מר ש. ירון:

הקרן מורכבת משני סכומים: סכום של 7 מיליון לירות ניכויים מהמתכננים כהפרשות לקרן, ו-7 מיליון לירות של הממשלה. מהסכום של 14 מיליון לירות נוצלו 9-10 מיליון. נותר בקרן סכום של כ-4.5 מיליון לירות שנשאר אצל החשב הכללי. אם יתווספו לקרן הפרשי הצמדה וריבית יגיע הסכום ל-24 מיליון לירות.

אם מצב העבודה בארץ ימשיך וירד, יקרה מה שקרה במיתון הקודם. יצוא שירותי הנדסה זוהי פעולה קשה. אנו עוסקים ביצוא כזה במשך שנים בהצלחה איטית מאד. האוצר, ובמיוחד מר קנטרוביץ, נותנים לנו סיוע בתחום זה, אבל זוהי פעולה איטית. לעומת יצוא בסכום של 12 מיליון דולר, ממדי היבוא הם מדהימים. עד עכשיו לא הצלחנו לאסור יבוא; הצלחנו להקטין את מרכיב מטבע חוץ בהוצאה על שירותי התכנון. חברת הפוספטים בהצעתה לייבא שירותי תכנון הציעה שרק חצי מיליון דולר יושקעו בארץ במסגרת השקעה של 5 מיליון דולר. הוועדה הצליחה להגדיל את המרכיב הישראלי ל-2 1/2 מיליון דולר. אבל העבודה נמסרה לחברה אמריקאית בתנאי שהיא תקח חברה ישראלית כקבלנית-משנה. יש הבדל בין קבלנות-משנה לבין שותפות. יש הבדל גם בסכומים. לחברה מהחוץ משלמים 25-30 דולר לשעה, ובארץ מגיע שכר העבודה ל-10-12 דולר שעה.

מצב זה מחייב שידוד מערכות. לא מדובר על סגירה הרמטית של יבוא ידע; אבל יבוא כזה יש לאשר רק לאחר שמיצו את האפשרויות הקיימות בארץ. היום אומר מנהל חברה גדולה שהוא מאמין בחברות הישראליות, הוא יודע מה הן מסוגלות לעשות, ויחד עם זה משתמע מדבריו שהוא רוחש פחות אמון לחברות ישראליות מאשר לזרות. אנו גם שומעים דברים בנוסח מסוים, שעם חברות ישראליות יש בעיות. נאמר אפילו שבחברות ישראליות אנשים יוצאים למילואים.

קיימנו שיחות עם אנשי חברת החשמל. שם המצב יותר טוב. החברה לא מסרה את העבודה לחברה זרה. היא עושה חלק גדול מהעבודה בעצמה. ביקשנו שחברת החשמל תשתף יותר חברות ישראליות שיש להן כושר תכנון. איננו באים להגיד שיש לנו ידע לתכנן תחנה גרעינית, אבל 60%-70% מהפריטים אפשר לתכנן בארץ. יש שם מבנים, עבודות חשמל וכדומה שניתן לתכנן בארץ. עד עכשיו חברת החשמל התבססה על כוח אדם מקצועי שלה ושהיא הצליחה לגייס. במחלקת התכנון יש כיום 270 עובדים של החברה. הם צריכים להגדיל את המספר לכ-700 עובדים עבור התחנה הגרעינית. החשש הוא שהם יעבירו אוטומטית לחברה האמריקאית עבודות שלביצוע לא יצליחו לגייס עובדים בארץ. אנו נותנים מידע על החברות הישראליות ועל הפוטנציאל שלהן. חברת החשמל הבטיחה לשתף יותר חברות ישראליות. אבל בראש וראשונה זוהי בעיה של אמון. כאשר אדם טוען שיש לו אמון בחברה זרה, אי-אפשר לאלץ אותו לפנות לחברה אחרת.

הצגתי את המצב באור פסימי. בנושא זה צריך לגבש מדיניות ברורה, וצריך לתת לה "שיניים", שאם לא כן לא תהיה קליטת עולים, לא תהיה קליטה של מהנדסים ישראלים ולא נוכל לקלוט את הישראלים החוזרים. אני מאמין שרבים מהישראלים רוצים לחזור ארצה, והם יחזרו אם יהיו כאן תנאים מתאימים לקליטתם.

ז. אמיר:

אני מבקש להוסיף כמה הערות כאיש תעשייה. במפעלי ים המלח אנו מנוסים ביבוא ידע הנדסי מחו"ל. הביצוע של הסכרים בים המלח נמסר למומחים אמריקאים, אשר נכשלו כשלוך חרוץ במשימתם. רק בסיוע של ידע מקומי וכוחות מקומיים התגברנו על הקשיים. הסכר הענק הוקם על-ידי מומחים ישראלים. את הנושא של יבוא ידע הנדסי מחו"ל יש לבחון בשבע עיניים. לדעתי צריך לנצל את הכוחות הפוטנציאליים העומדים לרשות המשק הישראלי בתחום זה. עובדה שיש לנו תעשייה צבאית ואווירית מהמפותחות בעולם, והיא מבוססת על כוחות מקומיים. לתת הוראה פסקנית לחברות ממשלתיות בארץ שאין לייבא ידע מחו"ל, זה קצת יומרני. (מר א. פלס: איש לא אמר זאת.) לעתים דרוש שילוב בין ידע מקומי וידע מהחוץ. מה שקרה בתשלובת ערד לא צריך להיות סימן-היכר למה שמתרחש בתעשייה הכימית בארץ. דומני שאנו מסוגלים לייצא וגם מייצאים ידע בתחום התעשייה הכימית.

ז' . אמיר:

סיירתי בארצות רבות בעולם ופגשתי ישראלים שירדו מהארץ. רבים מהם נסעו ללמוד ולהשתלם ונקלטו בעבודה באותן ארצות. כל התמריצים וההקלות שאנו מסוגלים להעניק ליורדים המוכנים לחזור אינם מהווים משקל מכריע בהשוואה למה שיש להם שם. ואני מדבר עכשיו על ישראלים חוזרים שהם בעלי מקצועות הנדרשים בארץ. אלה זוכים גם שם לתנאים הטובים ביותר. לדעתי, עלינו לעשות כל מאמץ כדי להחזיר לכאן את הישראלים. אבל לא הדירה שתוצע לו היא שתקבע אם הוא יחזור לכאן אם לא; השיקול המכריע בהחלטה זהו בעיקר מקום העבודה, והתפקיד שיוצע לו ואפשרויות הקליטה מחדש בארץ. ישראלי חוזר איננו עובר את חבלי הקליטה של עולה חדש. הוא יודע את השפה, הוא מכיר את המנהגים, בדרך-כלל יש לו כאן משפחה וידידים. לדעתי צריך לעשות הכל כדי להחזיר את רבבות הישראליות השוהים בחו"ל. הם ישראלים חיוביים מאד. ראינו כיצד הם עלו על המטוס הראשון כדי לבוא לכאן בעת מלחמה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: הבעיה של היורדים תידון בוועדה כסעיף מיוחד במסגרת הצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת גז אשר הועברה לוועדה.

ז' . אמיר: אני מציע להזמין לדיון את מר מקלף.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: הוא הוזמן לישיבה זו, אבל שלח שליח מיוחד להודיע כי הוא חלה ולא יוכל לבוא.

ז' . אמיר: חשוב שהוא יבהיר לנו מה מתרחש במפעלים שהם בתחום אחריותו. אני יודע שהמפעלים הכימיים קולטים כוחות מעולים של עולים. אם יש בעיות של יבוא ידע הנדסי מחו"ל, צריך לבדוק זאת. יחד עם מר מקלף. עד כמה שידוע לי, אם יש בארץ חברה שאפשר למסור לה עבודת תכנון, מוסרים לה את העבודה.

אני מציע שנעביר לוועדת השרים לענייני כלכלה את ההחלטות של הוועד המרכזי של אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים ונבקש תגובה להחלטות אלה.

אנו צריכים לדאוג לכך שהוון ישראלי יושקע קודם-כל בישראל.

אם אנו עומדים בפני צמצום התקציבים לתכנון וירידה בהיקף העבודות, עלינו לקבל פרטים על המדיניות בשטח זה ומה ייעשה עם כוח האדם העומד לרשותנו בארץ. אם אנו דנים בסוגיה הרחבה מן הראוי שנקבל אינפורמציה מספקת גם בנושא זה.

מ. גז: נוצר רושם שישראל חדלה להוות שוק מעניין בגלל התחרות הגדולה והרצינית. האם אנו עדיין נהנים מהאדה לישראל בשוקי חוץ כמדינה קטנה הנאבקת על קיומה, או שאנו מהווים שוק רציני? פרי ההדר מישראל היה פעם אחד המוצרים המבוקשים. היום קונים פרי הדר מספרד או מצפון אפריקה ולא דווקא מישראל. שאלה זו, שאולי איננה שייכת לנושא העומד על הפרק, מעסיקה אותי רבות והייתי רוצה לקבל עליה תשובה מהמומחים.

פ. גרופר: הנושא שעל סדר-היום הוא קליטת עליה, קליטת מהנדסים ואקדמאים. שמענו היום טענות קשות שאנו משתמשים בידע מהחוץ. אינני אומר שכל הידע מצוי בארץ. אם נכון הדבר שאנו מייבאים ידע שניתן להשיגו בארץ, הרי זוהי הוצאה ניכרת במטבע חוץ שיש לה השלכה גם על קליטת עולים וגם על קליטת מהנדסים המסיימים את לימודיהם בארץ. (ב.צ. קשת: זוהי השלמה למה שאמר איש מוסמך כמו ד"ר גולדברג.) יש לנו בארץ מוסדות להשכלה גבוהה ברמה גבוהה. יש לנו קאדר של מהנדסים ומדענים. את החסר לנו בידע צריך להשלים, אבל קודם-כל נתבסס על מה שקיים בארץ. אם נעודד את השיטה של יבוא ידע, יגדל מספר היורדים מהארץ. אגב, אני מתקומם

פ. גרופר:

נגד השיטה של מתן הטבות מפליגות ליורדים-חוזרים. היום הירידה היא גם בריחה מהמצב הבטחוני המחייב קרבנות. אנשים עוזבים את הארץ וכשהם חוזרים הם זוכים בכל ההטבות.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: הוועדה תדון בנושא של הירידה מהארץ.

פ. גרופר: תשובתו של שר הקליטה לאגודת האינג'ינרים היא חמורה ויש להתייחס אליה. הוא חבר בוועדת השרים, ומדוע הוא שולח את האגודה לחבריו השרים? ההחלטות שקיבלה האגודה יש בהן כדי להרחיב את אפשרויות התעסוקה ולהעמיק את הקליטה.

י. דרניצקי (יודין): אני מבקש לקבל הסבר על נקודה אחת. טבעי הדבר שאחוז גדול של אקדמאים עלול ליצור בעיה של עודף עובדים אקדמאים בענפים מסוימים לעומת מחסור בענפים אחרים. הבעיה של עולים אקדמאים שלא ימצאו תעסוקה במקצועם מחריפה את בעיית ההסבה המקצועית. אני מבקש לקבל הסברים על תהליכי ההסבה ומי הוא הגורם המרכזי הנוטל על עצמו את האחריות לנושא. הסבה מקצועית מחייבת ארגון קורסים וגם גישה פסיכולוגית כלפי אותם אקדמאים שיש להבהיר להם כי המקצועות בהם עסקו במשך שנים והגיעו להישגים מרשימים אינם מחאימים לחנאים שלנו, ולכן הם חייבים להסב את המקצוע. אני רואה בכך את אחת הבעיות המרכזיות של קליטת עליה חדשה. אני אומר את הדברים גם מתוך נסיון אישי של פגישות עם עולים ונסיון לעזור להם.

אני יודע שבכמה מקרים הממשלה והסוכנות עושים פעולה מבורכת. הם מבטיחים תקציב להעסקת אקדמאים במשך שנה-שנתיים ושלוש שנים. מתברר שבכל ברכה יש קצת קללה. העובדים שמשרד הקליטה משלם את שכרם חיים כל הזמן בצל הפיטורים. מצב זה מערער את מעמד לעומת עובדים אחרים שהתחילו לעבוד יחד אתם או אחריהם, זה גורם להם מתח נפשי שהם עלולים לכרוץ תחתיו. יש כאן טרגדיה אנושית.

מהי מידת שיתוף-הפעולה בין הממשלה, הסוכנות היהודית והגורמים הכלכליים לבין העולים עצמם או ארגוני העולים בפתרון הבעיות של הקליטה? האם מפעילים את העולים ורותמים אותם לפעולות הסברה ונשיאה באחריות? על כך לא קיבלנו הסברים.

ה. זיידל: מאז הוקמה ועדה-קנטרוביץ חל שינוי לטובה במצב. שמענו זאת גם מנציגי אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים. יחד עם זה נשמעו בכמה ישיבות של הוועדה כמה דברים חמורים, שבעקבותיהם אתם יושבים עמנו היום. אנשי משרד הקליטה ומשרדים אחרים וכן מר גולדברג טענו שבדרך-כלל לא מנצלים את הידע המקומי - ואני נוקט לשון עדינה. אנו רוצים לבחון את המצב כדי לדאוג לתיקונו בעתיד. היום חל צמצום בהיקף העליה. זהו הזמן המתאים לתכנן את הנושא לטווח יוחר ארוך.

שמענו על קרנות של 75 מיליון דולר ושל עוד 25 מיליון לירות לתכנון פרויקטים, שאין מנצלים אותן. ממר אדלר שמענו כי בשנה וחצי האחרונות ניצלו רק כמה מיליונים מכספי הקרן. פירוש הדבר שלא השכלנו לגבש קבוצות של עולים מהנדסים היכולים לבצע פרויקטים. שמענו על קבוצת עולים שתכננה נושא תחבורתי הקשור ברכבת. משרד התחבורה חושב למסור את ההזמנה לחברות בחו"ל. לכן אני שואל את הנושא הזה הגיע לשולחנה של ועדת קנטרוביץ. אני מבין שהעניין לא הובא בפניה.

מר ד. קנטרוביץ: יש אי-אבחנה בין המימון של הפרוייקט של מסלול הרכבת לבין שאלת הביצוע. יש גורם בחו"ל המוכן להשתתף במימון ולהשקיע. זה לא שייך לנושא התכנון.

ה. זיידל:

יש קבוצה של עולים וישראלים המוכנה לקחת על עצמה את ענין התכנון. אנו בגדר שומעים. קשה לנו להשיב, כי הגורמים האלה אינם כאן.

בנושא של מענק תעסוקתי, מר גולדברג בדעה שיש להאריך את תקופת המענק לחמש שנים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: מר גולדברג התייחס לבעיה של מדענים העובדים במוסדות להשכלה גבוהה.

ה. זיידל:

אנו מתקרבים לסיום הדיון ונצטרך להגיע למסקנות. נראה לי שיש לשים את הדגש על הנושא של תכנון וידע מקומיים תוך הגשמת ההחלטות של אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים בנושא זה.

מר רוזנר:

החברה לפיתוח תעשיות מבצעת למעשה חלק מהפעולות שדובר עליהן. בדברי אצטמצם בנקודות העיקריות, ובמיוחד באלה שלא הוזכרו על-ידי האחרים.

אני מסכים לדעתם של ה"ה פלס וירון שהתעמקו בנושא. אני חושב שצריך לראות את הענין בצורה יותר שורשית. מר קנטרוביץ נושא היום את הלפיד ומרכז את הענינים. אין זה סוד שהוא לוחם כארי בוועדה נגד יבוא שירותי תכנון וידע. אולי תשאלו אותו בהזדמנות אחרת, לא בנוכחותנו, מדוע הוא לא רצה להיכנס לדרישה של חברת הפוספטים ובסוף נאלץ להרים ידיים. מר קנטרוביץ הוא ראש הלוחמים נגד היבוא, אבל במלחמתו הוא צריך להשתמש באמצעי שלילי של התנגדות להקצבת מטבע חוץ. מדוע כל המנכ"לים אינם מנהלים את המאבק הזה? למה הוא חייב לעמוד יחידי נגד אריות המשק?

בשנת 1962 קיבלה החברה שלנו על עצמה לגייס צוות שידריך את הצמרת של הקריה הגרעינית בנגב. העבודה שלנו אפשרה לוותר על שירותיהם של הצרפתים. וזה בשנת 1962 כאשר לא היה כל-כך הרבה ידע בארץ. כיום חלה התקדמות רצינית בשטח זה. מדוע מנכ"ל הקריה הזו החליט לעבוד עם ישראלים? מדוע התעשייה האווירית עובדת עם ישראלים? אלה הם מפעלים מורכבים. מרבית התכנון של המפעלים האלה מושחת על שירותים מקומיים. ומדוע חברת הפוספטים רוצה לבצע הזמנות בחו"ל בסכום של 2.5 מיליון דולר?

אני חושב שמערבבים את התחומים. ידע יש

לייבא, שאם לא כן לא נתקדם ולא נוכל לפתח את הייצוא. הבעיה היא שמייבאים שירותי תכנון שכוללים שעות עבודה רבות. את הכסף יש להשקיע ברכישת ידע.

הנתון על השקעה של 600 מיליון לירות במפעל הפוספטים הוא מטעה. המפעל המתוכנן בנחל צין זוהי השקעה של 30 מיליון דולר. לכך ביקשו הקצבה של 4.5 מיליון דולר, כלומר - 15% מההשקעה.

המנכ"לים של החברות טוענים שהם רוצים את האחריות של חברות זרות. גם אחריות זוהי סחורה שאפשר לקנותה. כאשר משקיעים במפעל 20 מיליון דולר, יש דרכים מקובלים לקניית האחריות בסכום של 200 אלף דולר.

היבוא פוגע באפשרויות הייצוא שלנו. המהנדסים שלנו משתדלים לא לנסוע לחו"ל. אבל מה אפשר לצפות ממהנדסים אלה הקוראים בעתונות שהחברות הזמינו בחו"ל שירותים בסכומים ניכרים במטבע חוץ שאותם אפשר לבצע בארץ בצורה יעילה? אנו יודעים שהחברות הזרות באות לארץ כדי להפיק רווחים בלי לשלם עליהם מס הכנסה.

מר א. פלס:

אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים עוסקת בקליטת עולים מהנדסים. בהמלצתנו נתקבלו מהנדסים עולים לעבודה בחברת החשמל ובחברות אחרות.

תשובתי לחבר-הכנסת יודין היא פשוטה: עד היום אין תיאום בנושא קליטת העליה. לו העליה היתה נמשכת בקצב הקודם,

לא היינו עומדים בתנאי הקליטה. באגודה שלנו יש ועדה לקליטת עולים העוסקת בבעיות של הסבה מקצועית. אני מציע שתזמינו את יו"ר הוועדה הזו, מר יעקב אהרנסון, ותשמעו ממנו על הפעולות בשטח זה. צברנו נסיון רב בתחום הקליטה וההסבה של העולים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: הנושא הוא רציני, נכבד ומעניין, ובגלל חשיבותו לא נוכל לסיים היום את הדיון. לקראת הישיבה הבאה שתוקדש לנושא נרצה לשמוע תשובות לשאלות שעוררו חברי הוועדה וגם הגורמים השונים שהופיעו בפנינו. אני פונה בענין זה למר קנטרוביץ וגם למר סלמן שישקלו אם לא ניתן לאמץ מחדש את המסקנות של ועדת השרים לעניני כלכלה שנחקבלו בשנת 1967, וכן לגבש מדיניות מאוזנת בתחום של הזמנת ידע ושירותי תכנון. איש לא שלל יבוא ידע, ואפילו יבוא של שירותי תכנון, אלא שיש למצוא את הדרך למצות את הפוטנציאל הקיים בארץ ולהכשירו באמצעות ידע ומומחים מהחוץ וגם לחסוך בדרך זו במטבע חוץ. גם מבחינות אחרות רצוי שנושאים כאלה יהיו בידיים ישראליות.

מה דעתך, מר קנטרוביץ, על מתן סמכויות נוספות לוועדה שאתה עומד בראשה? שמענו שמעמידים את הוועדה בפני עובדות כמעט מוגמרות. האם אין מקום להרחיב את סמכויותיה של הוועדה כדי שהחלטותיה תהינה מחייבות?

כך אני מבקשת שחשקלו את הבעיה של ערעור שהתעוררה כאן. בפני מי רשאי לערער גוף הרואה עצמו נפגע מהחלטה שלדעתו איננה נכונה?

אני מבקשת שתחשבו על הנקודות האלה ובהמשך הדיון בנושא, שיתקיים ודאי לאחר הפגרה, נוכל לשמוע את התשובות.

אני מבקשת ממר סלמן להמציא לנו נתונים על העולים שנקלטו בכל אחת מהחברות הממשלתיות, ובאיזה מקצועות נקלטו.

אני מודה לכם ונועלת את הישיבה.

(הישיבה ננעלה בשעה 11.20)